

Statistical Analysis of the Quality of the Four Language Skills among Iraqi Students at Yasouj University

Sayyed Mehrab Ramezani¹

Department of Mathematics, Faculty of Science, Yasouj University, Yasouj, Iran. m.ramezani@yu.ac.ir

Ali Babaei Damtasoj²

Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran (**Corresponding author**). a.babaei@yu.ac.ir

Abstract

Mastery of the four primary language skills—listening, speaking, reading, and writing—is a fundamental component of second-language learning, while the integration of these skills contributes to the development of comprehensive language proficiency. This study aims to examine differences in the levels of the four language skills among Iraqi students at Yasouj University and to propose appropriate instructional strategies for enhancing their proficiency. All four skills were assessed, and the collected data were analyzed using analysis of variance (ANOVA), Tukey's post hoc test, and correlation analysis to examine the relationships among the skills. The findings revealed statistically significant differences among the four language skills. Specifically, Arabic-speaking students learning Persian demonstrated the weakest performance in speaking and the strongest performance in listening. Furthermore, a strong positive correlation was observed between their reading and writing skills. These findings not only underscore the need for an integrated and balanced approach to developing all four language skills but also suggest that instructional planning should place particular emphasis on improving speaking proficiency, followed by writing proficiency.

Keywords: second-language instruction, language skills, analysis of variance (ANOVA), Iraqi students, Pearson correlation.

¹**Cite this article:** Ramezani, S.M. & Babaei Damtasoj, A. (2026). Statistical Analysis of the Quality of the Four Language Skills among Iraqi Students at Yasouj University. *Research in Arabic Language and Literature Education* 8(2) p. 1-19.

<https://doi.org/10.48310/ALLE.2026.20371.1280>

Received: 2025/12/29; **Revised:** 2026/05/17; **Accepted:** 2026/06/09; **Published online:** 2026/10/02

Article type: Research Article

Publisher: Farhangian University

©2026 authors retain the copyright and full publishing rights.

<https://amozesharabi.cfu.ac.ir>

التحليل الإحصائي لمستوى المهارات اللغوية الأربع لدى الطلبة العراقيين في جامعة ياسوج

السيد مهرب رمضانی

قسم الرياضيات، كلية العلوم، جامعة ياسوج، ياسوج، إيران. m.ramezani@yu.ac.ir

على بابائی دم طسوج

قسم اللغة الفارسية وآدابها، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة ياسوج، ياسوج، إيران (الباحث المسؤول). a.babaei@yu.ac.ir

الملخص

يُعَدُّ إتقان المهارات اللغوية الأربع الأساسية، وهي الاستماع والتحدث والقراءة والكتابة، من الركائز الأساسية لتعلُّم اللغة الثانية، كما أن التكامل بين هذه المهارات يسهم في تعزيز الكفاءة اللغوية الشاملة وتحقيق مستوى متوازن من الإتقان اللغوي. هدفت هذه الدراسة إلى بحث الفروق في مستويات المهارات اللغوية الأربع لدى الطلبة العراقيين في جامعة ياسوج، واقتراح استراتيجيات تعليمية مناسبة للارتقاء بمستواهم في هذه المهارات. وقد جرى قياس المهارات الأربع جميعها، ثم تحليل البيانات باستخدام تحليل التباين (ANOVA)، واختبار توكي للمقارنات البعدية، فضلاً عن تحليل الارتباط بين المهارات، للكشف عن طبيعة العلاقات فيما بينها. وأظهرت النتائج وجود فروق ذات دلالة إحصائية بين المهارات اللغوية الأربع؛ إذ أظهر الطلبة الناطقون بالعربية الذين يتعلمون اللغة الفارسية أضعف أداء في مهارة التحدث، في حين سجّلوا أفضل أداء في مهارة الاستماع. كما كشفت النتائج عن وجود ارتباط إيجابي قوي بين مهارتي القراءة والكتابة لديهم. وتؤكد هذه النتائج ضرورة اعتماد نهج متكامل ومتوازن في تنمية المهارات اللغوية الأربع، كما تشير إلى أهمية أن تركز الخطط التعليمية بصورة خاصة على تحسين مهارة التحدث، تليها مهارة الكتابة.

الكلمات المفتاحية: تعليم اللغة الثانية، المهارات اللغوية، تحليل التباين، الطلبة العراقيون، معامل ارتباط بيرسون.

تحلیل آماری کیفیت مهارت‌های چهارگانه زبانی دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج

سید مهربابا رمضانی^{۱*}

گروه ریاضی، دانشکده علوم، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران. m.ramezani@yu.ac.ir

علی بابائی دم طسوج^۲

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول). a.babaei@yu.ac.ir

چکیده

مسلط بودن بر چهار مهارت اصلی زبانی یعنی شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری، از ارکان اساسی یادگیری هر زبان دوم به شمار می‌آید و یکپارچه‌سازی این مهارت‌هاست که به تقویت و تسلط جامع زبانی می‌انجامد. پژوهش حاضر با هدف بررسی تفاوت‌های موجود در سطح این چهار مهارت در میان دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج انجام شده و در پی ارائه راهکارهای آموزشی مناسب برای ارتقای آن‌هاست. در این مطالعه، هر چهار مهارت مورد سنجش قرار گرفته و داده‌ها با به‌کارگیری آزمون‌های آماری تحلیل واریانس، آزمون تعقیبی توکی و نیز تحلیل همبستگی بین مهارت‌ها، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته‌ها حاکی از وجود تفاوت‌های معنادار بین مهارت‌های چهارگانه بود. بر این اساس، دانشجویان عرب‌زبانی که مشغول یادگیری زبان فارسی هستند، در مهارت گفتاری ضعیف‌ترین و در مهارت شنیداری بهترین عملکرد را از خود نشان دادند. همچنین، بین مهارت‌های خواندن و نوشتن آنان همبستگی مثبت و بالایی مشاهده شد. این نتایج، علاوه بر تأکید بر لزوم تقویت یکپارچه و متوازن همه مهارت‌های زبانی، نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی‌های آموزشی باید با تمرکز و اولویتی ویژه بر بهبود مهارت گفتاری و در گام بعدی، مهارت نوشتاری طراحی و اجرا شوند.

واژگان کلیدی: آموزش زبان دوم، مهارت‌های زبانی، تحلیل واریانس، دانشجویان عراقی، همبستگی پیرسون.

^۲ **استناد به این مقاله:** رمضانی، سید مهربابا؛ بابائی دم طسوج، علی (۱۴۰۵). تحلیل آماری کیفیت مهارت‌های چهارگانه زبانی دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج. پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب، ۸(۲)، ص ۱۹-۱.

۱. مقدمه

زبان یکی از بنیادی‌ترین ابزارهای ارتباطی بشر است که نقش محوری در انتقال اندیشه، گسترش دانش و تعاملات اجتماعی دارد. در جهان امروز، یادگیری زبان دوم نه تنها به منزله‌ی ابزاری برای ارتباط بین‌فرهنگی، بلکه عاملی برای ارتقای جایگاه علمی و حرفه‌ای افراد محسوب می‌شود. چهار مهارت زبانی گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن به عنوان ارکان اصلی یادگیری زبان دوم شناخته می‌شوند که از طریق رمزگشایی از نمادهای آوایی (شنیداری)، خطی (دیداری)، رمزگذاری و چگونگی کاربست آن‌ها به منصفی ظهور می‌رسند (فلاد و سالوس، ۱۳۶۹: ۴). در دانشگاه‌های ایران، به‌ویژه در میان دانشجویان غیرایرانی، یادگیری زبان فارسی به عنوان زبان دوم با چالش‌های گوناگونی همراه است. در این باره، دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج از جمله گروه‌هایی هستند که در فرآیند آموزش زبان فارسی با مشکلاتی در مهارت‌های زبانی مواجه‌اند؛ از جمله درک شنیداری دشوار، ضعف در بیان گفتاری و ناتوانی نسبی در نگارش علمی. این مسئله می‌تواند به کاهش عملکرد تحصیلی و محدود شدن تعاملات علمی و اجتماعی آنان بینجامد. قابل ذکر است، ضعف در مهارت‌های زبانی تنها مسئله‌ای آموزشی نیست، بلکه با هویت فرهنگی و جایگاه اجتماعی دانشجویان ارتباط دارد. بنابراین، تحلیل علمی تفاوت‌ها میان مهارت‌های زبانی در بین دانشجویان غیرایرانی و شناسایی نقاط قوت و ضعف آنان می‌تواند به طراحی برنامه‌های آموزشی هدفمند و مؤثر منجر شود. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش‌های آماری و تحلیلی، به بررسی کیفیت مهارت‌های چهارگانه زبانی دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج می‌پردازد و در پایان، پیشنهادهایی کاربردی برای بهبود آموزش زبان فارسی ارائه می‌دهد.

۲. پیشینه تحقیق

در حوزه‌ی آموزش زبان دوم و تحلیل مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی، پژوهش‌های گوناگونی انجام شده است که هر یک از جنبه‌ای خاص به بررسی فرآیند یادگیری و عوامل مؤثر بر آن پرداخته‌اند. ده بزرگی (۲۰۱۲) در پژوهشی^۳ نشان داد که نگرش زبان‌آموزان و میزان ریسک‌پذیری در موقعیت‌های ارتباطی، تأثیر مستقیمی بر عملکرد گفتاری آنان دارد. او نتیجه گرفت که اضطراب زبانی و نگرش منفی از مهم‌ترین موانع پیشرفت در مهارت گفتاری هستند. به‌طور مشابه، لیو^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی^۵ بر اهمیت به‌کارگیری راهبردهای یادگیری خودمحور تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که زبان‌آموزانی که از راهبردهای فراشناختی برای تقویت گفتار و نوشتار بهره می‌برند، موفقیت تحصیلی و خودکارآمدی بیشتری دارند. از سوی دیگر، غفرانمر (۱۳۹۶) در کتاب «مبانی جامعه‌شناسی زبان» با رویکردی اجتماعی بیان می‌کند که ضعف در مهارت‌های زبانی می‌تواند منجر به کاهش تعاملات فرهنگی و شکاف اجتماعی میان زبان‌آموزان شود. یافته‌های عرب‌نژاد (۱۳۹۶) نیز در مقاله‌ی «نقش انگیزشی محتوا در گسترش و بهبود آموزش زبان فارسی و راهکارهای آن» بر این نکته تأکید دارد که محتوای آموزشی اگر از انگیزه و بافت فرهنگی زبان‌آموزان فاصله داشته باشد، موجب افت درک مطلب و کاهش انگیزش در یادگیری زبان دوم می‌شود. دانشگر (۱۴۰۰) در پژوهش «ارزشیابی برون‌دادهای نظام متوسطه کشور از منظر مهارت‌های زبانی و ادبی» نشان داد که نظام آموزشی ایران در تقویت مهارت‌های تولیدی (نوشتن و گفتن) ضعیف‌تر از مهارت‌های دریافتی (خواندن و شنیدن) عمل می‌کند. این یافته با نتایج پژوهش صحرایی و شهباز (۱۳۹۱) در مقاله‌ی «تحلیل محتوایی منابع آموزشی زبان فارسی بر پایه‌ی انگاره‌ی نیل اندرسون»

³ Effects of Attitude towards Language Learning and Risk- taking on EFL Students' Proficiency

⁴ Liu

⁵ Use of Learning Strategies by EFL Learners: A Study of How It Relates to Language Proficiency and Learner Autonomy

همسو است؛ آن‌ها بیان کردند که کتاب‌های آموزشی فارسی کمتر بر فعال‌سازی دانش پیشین و آموزش مهارت‌های درک مطلب تمرکز دارند. در همین زمینه، تقی‌زاده (۱۳۹۹) در مقاله‌ی «موانع یادگیری مهارت‌های چهارگانه زبان عربی و ارتقاء انگیزش با تکیه بر رویکرد مغزمحوری» به عواملی چون کمبود وسایل کمک‌آموزشی، روش‌های ناکارآمد تدریس، محتوای نامناسب کتب درسی و ضعف در نظام ارزشیابی اشاره می‌کند و نتیجه می‌گیرد که طراحی محیط یادگیری تعاملی و انگیزش‌محور می‌تواند موجب ارتقای هر چهار مهارت زبانی شود. بر اساس مجموعه‌ی پژوهش‌های یاد شده، می‌توان گفت که بررسی آماری تفاوت‌های میان مهارت‌های زبانی، به‌ویژه در میان دانشجویان عراقی که زبان آن‌ها عربی است، هنوز به‌طور جامع انجام نشده است. لذا پژوهش حاضر با تمرکز بر دانشجویان مذکور که در دانشگاه یاسوج تحصیل می‌کنند، درصدد پر کردن این خلأ پژوهشی و ارائه‌ی راهکارهای آموزشی هدفمند برای بهبود یادگیری زبان فارسی است.

۳. ادبیات نظری پژوهش

۳-۱. آموزش

با توجه به مباحثی که در پژوهش حاضر مورد واکاوی و تحلیل قرار می‌گیرد، تبیین دقیق مفهوم‌های «آموزش» و «یادگیری» ضرورت دارد. آموزش یکی از مهم‌ترین راه‌های پیشرفت و همگام شدن با توسعه‌ی پیاپی در زمینه‌های مختلف زندگی است و تنها اسلوبی است که کشورهای مختلف می‌توانند از آن برای آماده‌سازی علمی مردم در مقابل تأثیرات مثبت یا منفی جهانی‌شدن استفاده کنند (تقی‌زاده، ۱۳۹۹: ۶۰). در پیوند با این موضوع، یادگیری زبان دوم و غیرمادری، رعایت اصول و روش‌های آموزش زبان‌های خارجی امری ضروری است تا زبان‌آموز بتواند بر اساس نیازهای زمان در هر چهار مهارت زبانی توانمند گردد (پروینی، ۱۳۹۸: ۲). در تعریف یادگیری آمده است: «یادگیری واقعی زمانی اتفاق می‌افتد که زبان‌آموز باید در ارتباط با موضوع درسی، مواد و ابزار قابل لمس داشته باشد و بتواند مطالب را در عمل نیز ببیند و برای پیشرفت در مهارت‌های زبانی آن‌ها را تجزیه و تحلیل کند (رسولی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷). در این راستا، نحوه‌ی آموزش زبان نیز از اهمیت فراوانی برخوردار است که باید مورد توجه مجریان این امر قرار گیرد. باطنی (۱۳۹۳: ۳۴-۳۵) معتقد است یادگیری بر دو نوع است: یادگیری مسائل خبری، یادگیری مهارت. زمانی که گفته می‌شود «تهران پایتخت ایران است» یادگیری از نوع اول است. در این نوع یادگیری قدرت حافظه از دیگر نیروهای ذهنی بیشتر است؛ اما وقتی فردی رانندگی می‌کند، یادگیری از نوع مهارت است؛ چون علاوه بر قوای ذهنی، دیگر قوای بدن یعنی دستگاه عصبی و عضلانی با هم فعالیت می‌کنند. یادگیری زبان از نوع یادگیری مهارت است و یادگیری هر مهارتی مستلزم تمرین، اشتباه و تصحیح اشتباه است (همان: ۳۵).

۳-۲. مهارت شنیداری

مهارت شنیداری توانایی درک و پردازش گفتار در زبان موردنظر است. این مهارت شامل درک واژگان، ساختارهای گرامری، لحن و سرعت گفتار است. شنیدن فعال و تمرکز بر الگوهای گفتاری می‌تواند به یادگیری بهتر واژگان و بهبود درک مفاهیم کمک کند. تقویت این مهارت معمولاً از طریق گوش دادن به مکالمات روزمره، سخنرانی‌ها، پادکست‌ها و فایل‌های صوتی آموزشی انجام می‌شود (سعیدنیا، محمد و همکاران، ۱۴۰۲: ۳۰). از آنجایی که شنیدن اولین و پایه مهارت‌های زبانی است، روانشناسان رفتارگرا چون واتسون و اسکیتز درباره نقش برجسته آن در میان دیگر مهارت‌های زبانی اعتقاد دارند برای تسلط در مهارت‌های چهارگانه، باید مهارت گوش دادن و شنیدن به نحو احسن انجام شود (چستن، ۱۳۷۸: ۳۰۹).

دیوید مندلسون، استاد زبان‌شناسی کاربردی، از مهارت شنیداری به‌عنوان مهارت اساسی و ضروری و درعین حال سیندرلایی نام می‌برد؛ زیرا وی معتقد است که این مهارتی است که در روند آموزش زبان دوم کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد (نونان، ۲۰۱۵: ۳۵).

۳-۳. مهارت گفتاری

مهارت گفتاری به توانایی تولید زبان به‌صورت روان و قابل‌فهم اشاره دارد. این مهارت مستلزم داشتن دایره‌ی واژگانی گسترده، تسلط بر تلفظ و کاربرد صحیح ساختارهای گرامری است. تمرین‌های تعاملی مانند مکالمات روزمره، بازگویی متون و شرکت در بحث‌های گروهی می‌تواند به تقویت مهارت گفتاری کمک کنند (سعیدنیا، محمد و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۹). زبان‌شناسان ازجمله تیلور درباره اهمیت مهارت گفتاری معتقدند که زبان‌آموزان از طریق گفتار با زبان آشنا می‌شوند تا اینکه با مطالعه آن زبان را یاد بگیرند (چستن، ۱۳۷۶: ۴۵۶).

۳-۴. مهارت خوانداری

درک خوانداری، فرآیندی است فعال و ادراکی زیرا خواننده نیاز دارد توجه خود را به مطالب معطوف کند و اطلاعات قبلی را یکپارچه کند تا آنچه نویسنده نوشته است را درک کند (منتظری و دیگران، همایش بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی در ایران: ۱۳۹۲). مهارت خواندن از طریق آموزش واژه و معنا و آوا حاصل می‌شود (رینر و پولاجک، ۱۳۷۸: ۷۷) و شامل توانایی درک و تفسیر متون نوشتاری در زبان موردنظر است. این مهارت نیازمند تسلط بر واژگان، قواعد دستوری و درک مفاهیم متنی است. تقویت این مهارت از طریق مطالعه‌ی کتاب‌ها، مقالات، روزنامه‌ها و تحلیل متون علمی امکان‌پذیر است. همچنین، درک ساختار متون و به‌کارگیری استراتژی‌های خولندن می‌تواند موجب افزایش سرعت و دقت در درک متون شود (سعیدنیا، محمد و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۹).

۳-۵. مهارت نوشتاری

مهارت نوشتاری درواقع پیچیده‌ترین و دشوارترین مهارت زبانی است (منتظری و دیگران، همایش بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی در ایران: ۱۳۹۲) که به توانایی بیان ایده‌ها، افکار و مفاهیم به‌صورت نوشتاری و منسجم اشاره دارد. این مهارت مستلزم دانش کافی از ساختار جملات، قواعد گرامری و اصول نگارشی است. مهارت نوشتاری از طریق نگارش مقالات، یادداشت‌برداری، نوشتن ایمیل و نگارش مقالات علمی تقویت می‌شود. بازخوردهای اصلاحی و تمرین مستمر، از روش‌های مؤثر در بهبود این مهارت محسوب می‌شوند (سعیدنیا، محمد و همکاران، ۱۴۰۲: ۳۱). با توجه به تعریف و توضیحات ارائه‌شده درباره‌ی مهارت‌های زبانی می‌توان دریافت کرد این چهار مهارت به‌شدت به یکدیگر وابسته هستند و یادگیری متعادل آن‌ها می‌تواند تأثیر بسزایی در موفقیت یادگیری زبان‌آموزان داشته باشد. در این پژوهش، تفاوت‌های میان این مهارت‌ها در میان دانشجویان غیرایرانی دانشگاه یاسوج مورد بررسی قرار گرفته و تحلیل‌های آماری برای ارائه‌ی راهکارهای آموزشی مناسب انجام خواهد شد.

۴. اهداف، سؤالات و فرضیه‌های پژوهش

۴-۱. اهداف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، بررسی تفاوت‌های میان چهار مهارت زبانی (شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری) در میان دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج و ارائه‌ی راهکارهایی برای بهبود یادگیری آنان است.

۴-۲. سؤالات پژوهش

۱. آیا میانگین نمرات در چهار مهارت زبانی تفاوت معناداری دارد؟

۲. کدام یک از مهارت‌های زبانی در میان دانشجویان عراقی ضعیف‌تر است؟

۳. چه رابطه‌ای میان مهارت‌های زبانی مختلف وجود دارد؟

۳-۴. فرضیه‌های پژوهش

۱. بین میانگین نمرات چهار مهارت زبانی در میان دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج تفاوت معناداری وجود دارد که نیازمند واکاوی است.

۲. به نظر مهارت گفتاری ضعیف‌ترین و مهارت شنیداری قوی‌ترین عملکرد را در میان مهارت‌های زبانی دانشجویان دارد.

۳. بعضی از مهارت‌های چهارگانه زبانی همبستگی معناداری دارند و برخی اینگونه نیستند که نیازمند بررسی دقیق و حساب شده است.

۵. روش‌شناسی پژوهش

۱-۵. جامعه‌ی آماری و نمونه‌گیری

جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان عراقی مشغول به تحصیل در دانشگاه یاسوج است که در دوره‌های آموزشی زبان شرکت کرده‌اند. از میان این جامعه، ۲۵ دانشجو به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. معیار انتخاب دانشجویان شامل موارد زیر است:

● حداقل یک سال تجربه‌ی تحصیل در دانشگاه یاسوج به عنوان دانشجوی غیرایرانی.

● شرکت در آزمون‌های استاندارد مهارت‌های زبان فارسی.

● عدم شرکت در دوره‌های فشرده‌ی آموزش زبان فارسی پیش از این پژوهش.

۲-۵. ابزار جمع‌آوری داده‌ها

برای سنجش سطح مهارت‌های زبانی دانشجویان، آزمون‌های استاندارد زبان مورد استفاده قرار گرفت. این آزمون‌ها شامل بخش‌های زیر بودند:

آزمون مهارت شنیداری: این آزمون شامل پخش فایل‌های صوتی از مکالمات روزمره، سخنرانی‌ها و متون علمی بود. دانشجویان باید بر اساس محتوای شنیده شده، به سؤالات چندگزینه‌ای پاسخ می‌دادند. این آزمون توانایی درک شنیداری، تشخیص واژگان و تحلیل ساختار جملات را ارزیابی می‌کند.

آزمون مهارت گفتاری: این بخش شامل دو قسمت است. در قسمت اول، دانشجویان باید به سؤالات شفاهی پاسخ می‌دادند و نظرات خود را درباره موضوعات مشخص بیان می‌کردند. در قسمت دوم، آن‌ها یک گفتار کوتاه ارائه داده و توانایی‌شان در بیان ایده‌ها، تلفظ صحیح و روانی گفتار مورد ارزیابی قرار گرفت.

آزمون مهارت خوانداری: در این آزمون، متون علمی، خبری و عمومی ارائه شد و دانشجویان باید به سؤالات مربوط به درک مطلب، یافتن اطلاعات کلیدی و تحلیل محتوای متن پاسخ می‌دادند. این آزمون توانایی درک ساختار متون، تحلیل مفاهیم و استنتاج منطقی را مورد سنجش قرار می‌دهد.

آزمون مهارت نوشتاری: این آزمون شامل دو بخش بود. در بخش اول، دانشجویان باید متنی کوتاه درباره‌ی یک موضوع مشخص بنویسند و در بخش دوم، تحلیلی از یک متن علمی ارائه دهند. این آزمون توانایی سازمان‌دهی ایده‌ها، استفاده‌ی صحیح از ساختارهای گرامری و واژگان و نگارش متون منسجم را ارزیابی می‌کند. برای اطمینان از اعتبار و پایایی این آزمون‌ها، تمامی سؤالات بر اساس استانداردهای بین‌المللی طراحی شده و توسط اساتید متخصص مورد بازبینی قرار گرفته است.

همچنین، نمرات آزمون‌ها بر اساس معیارهای مشخص و با استفاده از مقیاس‌های استاندارد ارزیابی شدند. داده‌های بدست آمده از این آزمون‌ها به‌عنوان ورودی تحلیل‌های آماری در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

۳-۵. روش تحلیل داده‌ها

برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده، از روش‌های آماری زیر استفاده شد:

الف) محاسبه شاخص‌های مرکزی و پراکندگی: شامل میانگین، میانه، انحراف معیار و چارک‌ها برای بررسی توزیع داده‌ها (به‌بودیان، ۱۳۸۴: ۳۵-۶۰).

ب) تحلیل واریانس: برای بررسی وجود تفاوت معنادار میان میانگین نمرات چهار مهارت زبانی (حبیبی، ۱۳۹۷: ۸۸-۹۳).

۴-۵. ملاحظات اخلاقی

این پژوهش با رعایت اصول اخلاق پژوهش انجام شده و کلیه شرکت‌کنندگان با رضایت آگاهانه در این پژوهش شرکت کرده‌اند. اطلاعات شخصی آن‌ها محرمانه باقی خواهد ماند. همچنین، نتایج فقط برای مقاصد تحقیقاتی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

۶. یافته‌ها و تحلیل داده‌ها

در این بخش، به‌منظور بررسی تفاوت و روابط میان مهارت‌های زبانی چهارگانه، از روش‌های آماری معتبر استفاده شده است. تحلیل واریانس یک‌طرفه (حبیبی، ۱۳۹۷: ۸۸-۹۳)، به جهت مقایسه میانگین نمرات مهارت‌ها (به‌بودیان، ۱۳۸۴: ۳۵-۶۰)، آزمون تعقیبی توکی (قربانعلی‌زاده، ۱۳۹۹: ۷۰-۷۱) برای شناسایی تفاوت‌های معنادار بین زوج‌های مهارتی و ضریب همبستگی پیرسون (قربانعلی‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۲۳-۱۲۴) برای سنجش شدت رابطه بین مهارت‌ها به کار رفته‌اند.

۱-۶. داده‌های خام دانشجویان

برای بررسی تفاوت مهارت‌های زبانی دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج، داده‌های ۲۵ دانشجو در قالب جدول ۱ ارائه شده است. این داده‌ها شامل نمرات دانشجویان در چهار مهارت زبانی (شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری) است.

پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب

دوره ۸، شماره ۲، ۱۴۰۵

جدول ۱: داده‌های نمرات مهارت‌های زبانی و تحصیلی دانشجویان

ردیف	شماره دانشجویی	درک خوانداری	مهارت گفتاری	درک شنیداری	مهارت نوشتاری
1	40 *** 3001	12.50	9	17	13
2	40 *** 3007	10.50	5.75	13	12
3	40 *** 3004	10.50	8	16	11
4	40 *** 3001	16.50	15	13	14
5	40 *** 3002	11	5.50	11.50	10
6	40 *** 3001	12	9	17	13
7	40 *** 3001	11.50	5	9.50	10.50
8	40 *** 3002	13	7.50	15.50	12
9	40 *** 3001	10.50	11	10	11.50
10	40 *** 3001	0	6.50	12.50	11.50
11	40 *** 3001	14	8	17	12
12	40 *** 3003	0	17	19.50	15
13	40 *** 3004	14	11	9.50	12
14	40 *** 3003	18	18.50	19	17
15	40 *** 3001	15	14.50	15.50	14
16	40 *** 3001	12	7.50	15.50	11
17	40 *** 3001	17.50	13	17.50	14
18	40 *** 3002	0	8.50	17	11
19	40 *** 3001	11	3	14.50	10
20	40 *** 3003	12	5.50	13	11
21	40 *** 3003	13	7.5	13.5	12
22	40 *** 3002	12.5	3	11	9
23	40 *** 3001	12.5	4.50	10.50	9
24	40 *** 3004	12.50	3	0	13
25	40 *** 3002	18	18.5	15	16

۲-۶. تحلیل توصیفی داده‌ها

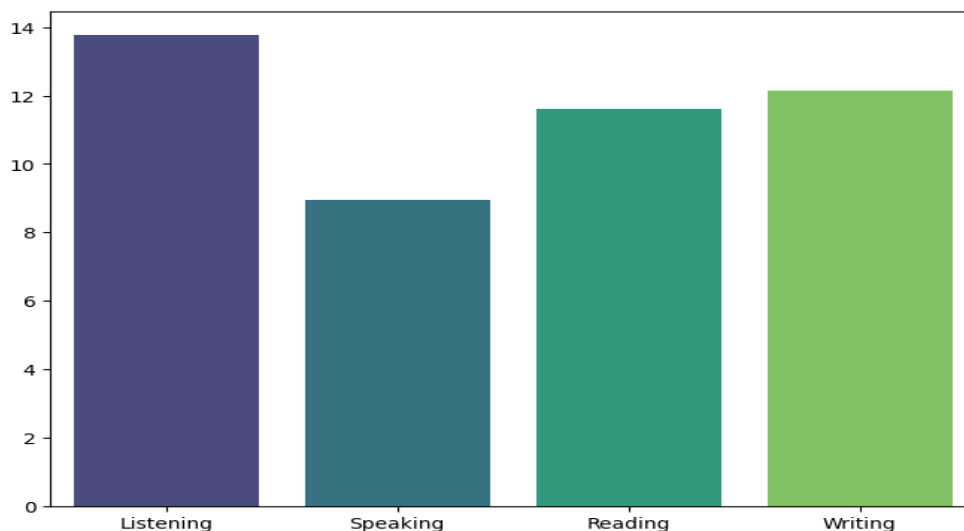
برای درک بهتر الگوی توزیع نمرات دانشجویان، شاخص‌های آماری اصلی در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: شاخص‌های آماری مهارت‌های زبانی

شاخص	نوشتاری	خوانداری	گفتاری	شنیداری
میانگین	12.18	11.6	9.01	13.72
میانه	12.0	12.5	8.0	14.5
چارک اول	11.0	11.0	5.5	11.5
چارک سوم	13.0	14.0	11.0	17.0
انحراف معیار	2.00	4.91	4.69	4.07

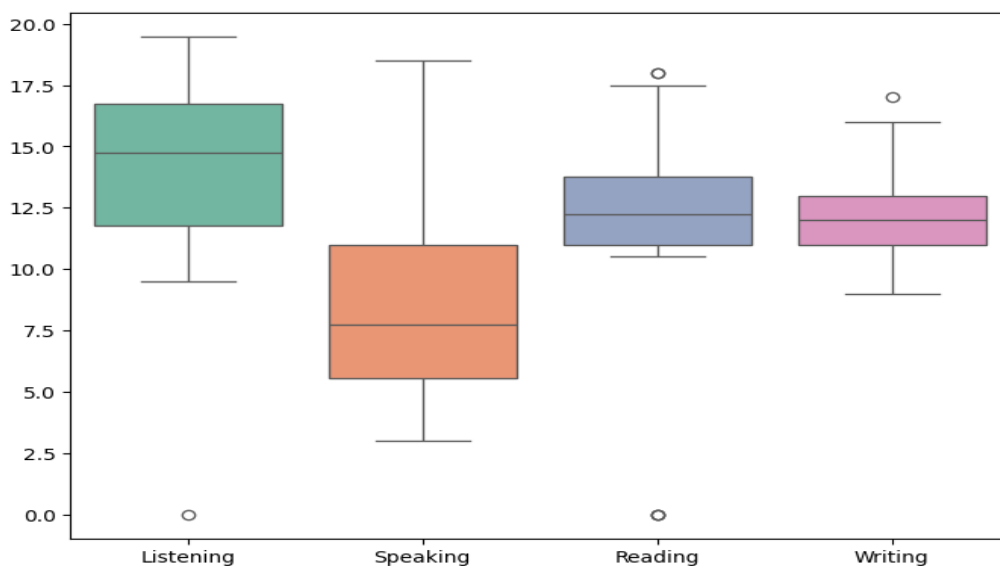
یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که:

- مهارت شنیداری بالاترین میانگین را دارد (۱۳.۷۲)، در حالی که مهارت گفتاری پایین‌ترین میانگین را دارد (۹.۰۱).
 - مهارت نوشتاری، مقدار انحراف معیار کمتری نسبت به سایر مهارت‌ها دارد که نشان‌دهنده توزیع همگن‌تر داده‌ها در این مهارت است.
 - فاصله‌ی بین چارک اول و سوم برای مهارت‌های شنیداری و گفتاری بیشترین مقدار را دارند که نشان‌دهنده پراکندگی بالاتر نمرات در این دو مهارت است.
- برای بررسی عملکرد کلی دانشجویان در هر یک از مهارت‌های زبانی، میانگین نمرات چهار مهارت شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری در شکل ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱: میانگین نمرات دانشجویان در مهارت‌های زبانی

همان‌طور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، مهارت شنیداری بالاترین میانگین نمره را در میان مهارت‌های زبانی دارد، درحالی‌که مهارت گفتاری پایین‌ترین میانگین را ثبت کرده است. این تفاوت نشان‌دهنده‌ی آن است که دانشجویان در درک مطالب شنیداری عملکرد بهتری دارند، اما در تولید گفتار و تعامل شفاهی دچار چالش‌هایی هستند. به عبارت دیگر، دانشجویان عراقی هنگام شنیدن با کمترین مشکل مواجه می‌شوند ولی در هنگام حرف زدن با مخاطب دچار مشکل می‌شوند. همچنین، نمرات خوانداری و نوشتاری از نظر میانگین به یکدیگر نزدیک‌اند که ممکن است حاکی از ارتباط نسبی میان این دو مهارت باشد. به عبارت دیگر آن دسته از دانشجویان عراقی که در مهارت خوانداری، کیفیت خوبی دارند، در مهارت نوشتاری نیز دارای کیفیت خوبی هستند و بالعکس. برای بررسی پراکندگی و توزیع نمرات دانشجویان در چهار مهارت زبانی، از نمودار جعبه‌ای استفاده کرده‌ایم. شکل ۲ توزیع نمرات را در مهارت‌های شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری نشان می‌دهد.

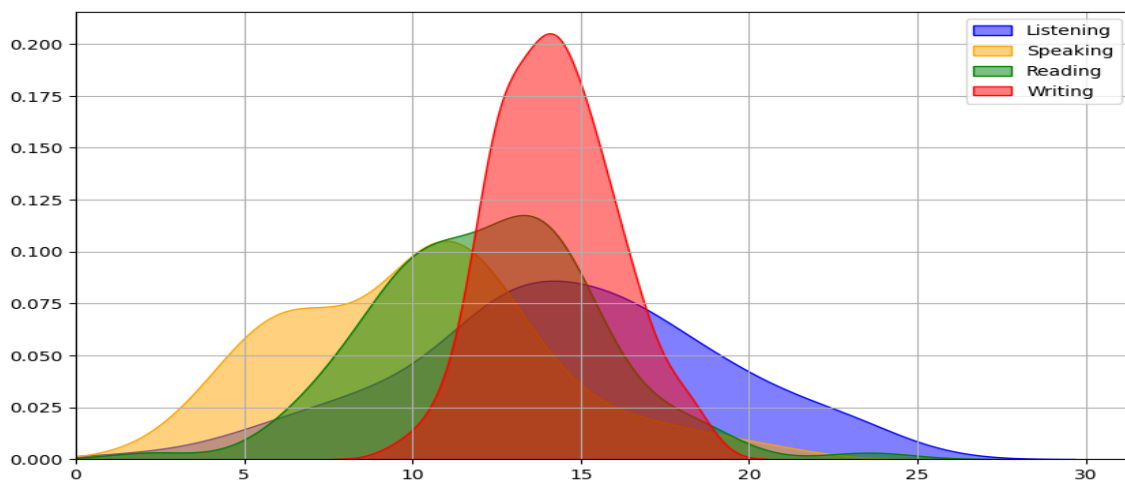

شکل ۲: نمودار جعبه‌ای پراکندگی نمرات در مهارت‌های زبانی

همان‌طور که در این نمودار مشاهده می‌شود، پراکندگی نمرات در مهارت گفتاری بیشتر از سایر مهارت‌هاست که نشان‌دهنده‌ی تفاوت‌های فردی زیاد میان دانشجویان در این مهارت است و این مهارت به تکرار و تمرین و حضور بیشتری در کلاس نیاز دارد. به عبارت دیگر، بعضی‌ها با تکرار و تمرین و حضور در کلاس‌ها توانسته‌اند خود را تقویت کنند. میانه‌ی نمرات مهارت شنیداری و خوانداری بالاتر از مهارت گفتاری است که بیانگر عملکرد قوی‌تر دانشجویان در این حوزه‌ها است. وجود نقاط پرت در برخی مهارت‌ها نشان می‌دهد که برخی از دانشجویان عملکردی متفاوت از روند کلی گروه داشته‌اند که پرداختن به آن از حوصله این فضا خارج است.

۳-۶. تحلیل واریانس

پیش از اجرای آزمون تحلیل واریانس، ضروری است که توزیع داده‌های مربوط به مهارت‌های زبانی مورد بررسی قرار گیرد. برای این منظور، نمودار چگالی احتمالی نمرات آزمون در چهار مهارت شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری را ترسیم می‌کنیم. این نمودار به ما کمک می‌کند تا درک بهتری از نحوه پراکندگی داده‌ها و میزان همگونی آن‌ها داشته باشیم.

شکل ۳: توزیع نمرات برای مهارت‌های شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری

همان‌طور که در شکل (۳) مشاهده می‌شود، توزیع نمرات برای هر یک از مهارت‌های زبانی متفاوت است. مهارت نوشتاری دارای توزیع متراکم‌تری است که نشان‌دهنده پراکندگی کمتر نمرات در این مهارت است، درحالی‌که توزیع نمرات در مهارت شنیداری گسترده‌تر است. همچنین، مقادیر منفی در داده‌ها وجود نداشته و توزیع تمامی مهارت‌ها در بازه‌ای منطقی قرار دارد. بررسی این توزیع‌ها از آن‌جهت اهمیت دارد که آزمون تحلیل واریانس فرض می‌کند که داده‌ها دارای توزیع نرمال بوده و پراکندگی گروه‌ها نباید تفاوت زیادی داشته باشد. با توجه به نمودار، می‌توان دریافت که توزیع داده‌ها تقریباً متقارن است، اما برای اطمینان بیشتر، در ادامه از آزمون‌های آماری مناسب برای بررسی نرمال بودن و برابری واریانس‌ها استفاده خواهیم کرد. با توجه به این تحلیل اولیه، در اینجا آزمون تحلیل واریانس را برای بررسی تفاوت معنادار میانگین نمرات بین مهارت‌های زبانی اجرا خواهیم کرد. به‌منظور بررسی تفاوت معنادار بین میانگین نمرات مهارت‌های زبانی (شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری)، از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده می‌کنیم. این آزمون بررسی می‌کند که آیا میانگین نمرات این مهارت‌ها به‌طور معناداری متفاوت هستند یا خیر؟

تعریف تحلیل واریانس

تحلیل واریانس یک روش آماری برای مقایسه میانگین‌های چند گروه مستقل است و بررسی می‌کند که آیا تفاوت مشاهده شده بین گروه‌ها ناشی از تغییرات تصادفی است یا از لحاظ آماری معنادار است. این روش بر اساس تجزیه و تحلیل واریانس کل به دو بخش واریانس بین‌گروهی و واریانس درون‌گروهی عمل می‌کند:

$$(3.1) \quad F = \frac{MS_{\text{between}} \text{ واریانس بین گروهی}}{MS_{\text{within}} \text{ واریانس درون گروهی}}$$

که در آن $MS_{\text{between}} = \frac{SS_{\text{between}}}{df_{\text{between}}}$ میانگین مربعات بین گروهی و $MS_{\text{within}} = \frac{SS_{\text{within}}}{df_{\text{within}}}$ میانگین مربعات درون گروهی است. SS_{between} و SS_{within} به ترتیب مجموع مربعات بین گروهی و درون گروهی هستند. $df_{\text{between}} = k - 1$ و $df_{\text{within}} = N - k$ ب ترتیب درجه آزادی بین گروهی و درون گروهی هستند، k تعداد گروه‌ها و N کل نمونه‌ها می‌باشد.

فرضیات آزمون تحلیل واریانس

آزمون تحلیل واریانس دارای فرضیات زیر است:

فرض صفر (H_0) میانگین نمرات چهار مهارت زبانی برابر است و تفاوت معناداری بین آن‌ها وجود ندارد

فرض مقابل (H_1): حداقل یکی از مهارت‌ها از نظر میانگین نمرات با سایر مهارت‌ها تفاوت معناداری دارد.

نتایج آزمون تحلیل واریانس

نتایج حاصل از اجرای آزمون تحلیل واریانس در جدول ۳ نمایش داده شده است:

جدول ۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس برای مهارت‌های زبانی

منبع تغییرات	مجموع مربعات (SS)	درجه آزادی (df)	میانگین مربعات (MS)	آماره آزمون
بین گروه‌ها	289.45	3	96.48	$F = \frac{96.48}{13.83}$
درون گروه‌ها	1329.6	96	13.83	-
کل	1619.05	99	-	-

آماره F آزمون با استفاده از مقادیر فوق به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$(3.2) \quad F = \frac{MS_{\text{between}}}{MS_{\text{within}}} = \frac{96.48}{13.83} = 6.97$$

نقطه بحرانی توزیع F با درجه آزادی ۳ و ۹۶ و سطح معناداری ۰.۰۵ برابر با حدود ۲.۷۰ است. از آنجاکه آماره آزمون (۶.۹۷) بزرگ‌تر از نقطه بحرانی است، فرض صفر رد می‌شود.

مقدار احتمال p -value مربوط به این آماره برابر است با:

$$p = 0.00027159784097607886$$

با توجه به اینکه مقدار p -value بسیار کوچک‌تر از سطح معناداری از $\alpha = 0.05$ است، شواهد قوی علیه فرض صفر وجود دارد و فرض صفر رد می‌شود؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تفاوت معناداری بین میانگین نمرات مهارت‌های زبانی وجود دارد.

براساس آزمون تحلیل واریانس، نتایج به دست آمده نشان می دهد حداقل یکی از مهارت های زبانی تفاوت معناداری در نمرات دارد. برای شناسایی دقیق گروه هایی که این تفاوت را نشان می دهند، می توان از آزمون تعقیبی توکی استفاده کرد. نتایج این تحلیل می تواند پیامدهای مهمی برای سیاست گذاری های آموزشی و طراحی برنامه های یادگیری زبان داشته باشد. آزمون تحلیل واریانس تفاوت معنادار بین مهارت های زبانی را نشان می دهد لذا از نظر آموزشی، برنامه های یادگیری زبان باید تمرکز ویژه ای بر مهارت هایی که ضعف بیشتری دارند، داشته باشند.

۶-۴. آزمون تعقیبی توکی

در این بخش تحلیل های تعقیبی انجام می دهیم تا مشخص شود کدام مهارت ها تفاوت معناداری دارند. این آزمون مشخص می کند که کدام زوج از مهارت ها دارای تفاوت معنادار هستند. نتایج آزمون در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: نتایج آزمون توکی برای مقایسه ی میانگین مهارت های زبانی

مقایسه زوجی مهارت های چهارگانه	تفاوت میانگین	مقدار t احتمال (p)	فاصله اطمینان ۹۵٪	معنادار؟
شنیداری - خوانداری	-2.12	0.2643	(-5.14, 0.90)	خیر
شنیداری - گفتاری	-4.71	0.0005	(-7.73, -1.68)	بله
شنیداری - نوشتاری	-1.54	0.5452	(-4.56, 1.48)	خیر
خوانداری - گفتاری	-2.59	0.12	(-5.61, 0.43)	خیر
خوانداری - نوشتاری	0.58	0.9585	(-2.44, 3.60)	خیر
گفتاری - نوشتاری	3.17	0.0361	(0.14, 6.19)	بله

تحلیل نتایج آزمون توکی

همان طور که در جدول ۴ مشاهده می شود، نتایج نشان می دهد که:

- بین مهارت شنیداری و گفتاری تفاوت معناداری وجود دارد ($p = 0.0005$) این نشان می دهد که عملکرد دانشجویان در درک شنیداری به طور معناداری بهتر از مهارت گفتاری است.
- بین مهارت گفتاری و نوشتاری نیز تفاوت معناداری وجود دارد ($p = 0.0361$) این نتیجه نشان می دهد که دانشجویان در نوشتاری عملکرد بهتری نسبت به درک گفتاری دارند.
- بین سایر مقایسه ها تفاوت معناداری دیده نشد (همه ی p ها بزرگ تر از ۰.۰۵ هستند).

۵-۶. تحلیل همبستگی بین مهارت‌های زبانی

به منظور بررسی ارتباط بین مهارت‌های زبانی دانشجویان، ماتریس همبستگی بین چهار مهارت شنیداری، گفتاری، خوانداری و نوشتاری محاسبه را محاسبه می‌کنیم. در این تحلیل، ضریب همبستگی پیرسون برای هر جفت از مهارت‌ها محاسبه شده و در نقشه حرارتی نمایش داده شده است.

فرمول ضریب همبستگی پیرسون

برای دو متغیر تصادفی X و Y ، ضریب همبستگی پیرسون (r) به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$(3.3) \quad r = \frac{\sum (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum (X_i - \bar{X})^2} \cdot \sqrt{\sum (Y_i - \bar{Y})^2}}$$

که در آن X_i و Y_i مقادیر نمونه‌های مهارت‌های زبانی هستند، $\bar{X}$ و $\bar{Y}$ میانگین این مقادیر در نمونه‌های مورد بررسی می‌باشند. مقدار r بین -1 تا $+1$ متغیر است که به ترتیب نشان‌دهنده‌ی همبستگی معکوس کامل، نبود همبستگی و همبستگی مستقیم کامل است.

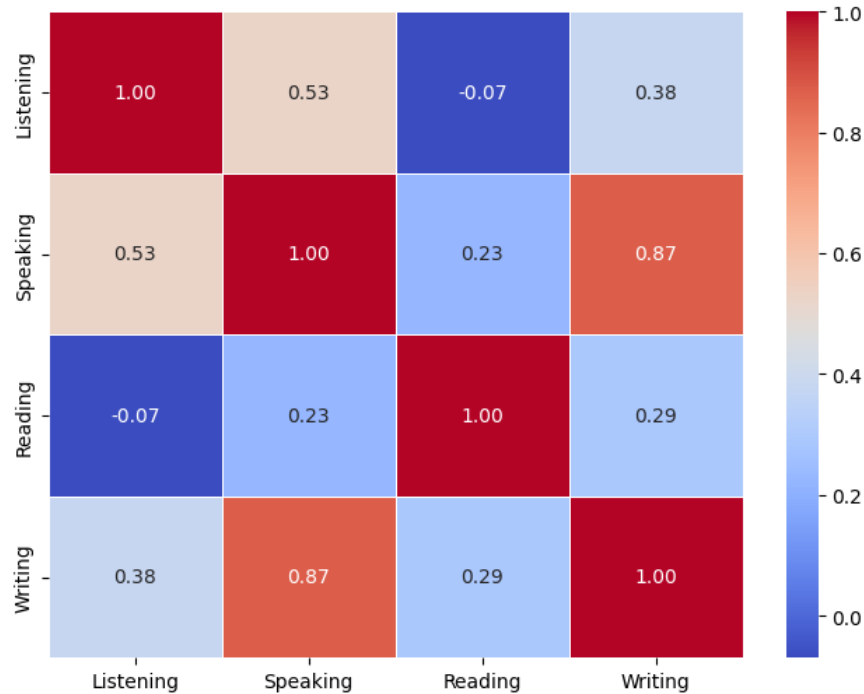
نتایج تحلیل همبستگی

نتایج محاسبه‌ی ضریب همبستگی بین مهارت‌های زبانی را در جدول زیر ارائه داده‌ایم:

جدول ۵: ماتریس همبستگی بین مهارت‌های زبانی

	شنیداری	گفتاری	خوانداری	نوشتاری
شنیداری	1.00	0.53	-0.07	0.38
گفتاری	0.53	1.00	0.23	0.87
خوانداری	-0.07	0.23	1.00	0.29
نوشتاری	0.38	0.87	0.29	1.00

برای درک بهتر، ماتریس همبستگی را به صورت زیر داریم:

شکل ۴: نقشه حرارتی همبستگی بین مهارت‌های زبانی

همان‌طور که در تصویر مشاهده می‌شود:

- رنگ‌های قرمزتر نشان‌دهنده همبستگی بالاتر بین مهارت‌ها هستند.
- رنگ‌های آبی‌تر نشان‌دهنده همبستگی کمتر می‌باشند.
- اعداد داخل هر خانه، مقدار دقیق همبستگی بین مهارت‌های زبانی مختلف را نمایش می‌دهند.
- قابل ملاحظه است، نتایج این تحلیل نشان می‌دهد که مهارت‌های خوانداری و نوشتاری دارای بیشترین همبستگی هستند، درحالی‌که همبستگی بین شنیداری و گفتاری نسبتاً کمتر از سایر مهارت‌هاست.

تفسیر نتایج همبستگی

بر اساس جدول ۵، می‌توان نتایج زیر را استخراج کرد:

- ارتباط بین گفتاری و نوشتاری ($r = 0.87$) این مقدار نشان‌دهنده همبستگی بسیار قوی و مثبت است. این نتیجه نشان می‌دهد که دانشجویانی که مهارت گفتاری بهتری دارند، معمولاً در مهارت نوشتاری نیز عملکرد بهتری دارند؛ بنابراین، می‌توان استدلال کرد که تمرکز بر گفتار می‌تواند به بهبود مهارت نوشتاری کمک کند.
- ارتباط بین شنیداری و گفتاری ($r = 0.53$) این مقدار نشان‌دهنده همبستگی متوسط است یعنی دانشجویانی که در شنیدار مهارت بالاتری دارند، به احتمال متوسط در گفتار نیز عملکرد بهتری دارند، اما این رابطه آن‌چنان قوی نیست.
- ارتباط بین خوانداری و شنیداری ($r = -0.07$) مقدار بسیار کم و منفی این ضریب نشان می‌دهد که تقریباً هیچ ارتباطی بین این دو مهارت وجود ندارد. این بدان معناست که دانشجویانی که مهارت بالایی در خوانداری دارند، الزاماً درک شنیداری خوبی ندارند.

• ارتباط بین خوانداری و نوشتاری ($r = 0.29$) این مقدار همبستگی ضعیفی را بین این دو مهارت نشان می‌دهد؛ یعنی دانشجویانی که در خوانداری مهارت بالاتری دارند، ممکن است در نوشتاری نیز کمی بهتر باشند، اما این رابطه بسیار ضعیف است. گفتنی است، بررسی همبستگی میان مهارت‌های زبانی اثبات می‌کند رابطه‌ی بین خوانداری و نوشتاری در سطحی متوسط قرار دارد. این یافته برخلاف انتظار اولیه که فرض می‌کرد این دو مهارت کاملاً به هم وابسته‌اند، نشان می‌دهد که پیشرفت در یکی لزوماً به بهبود دیگری منجر نمی‌شود. در مقابل، مهارت گفتاری و نوشتاری همبستگی قوی‌تری را نشان دادند که بیانگر این است که توانایی تولید گفتار و نوشتار ممکن است به مهارت‌های زبانی پایه‌ی مشترکی متکی باشند. این نتایج نشان می‌دهد که بهبود مهارت گفتاری که پایین‌ترین میانگین را داشت، نیازمند رویکردهای آموزشی ویژه‌تری است.

۷. پیشنهادهای آموزشی

نتایج حاصل از تحلیل آماری مهارت‌های زبانی نشان می‌دهد که میانگین نمرات مهارت گفتاری به‌طور معناداری پایین‌تر از سایر مهارت‌هاست؛ مسئله‌ای که بر ضرورت تمرکز بیشتر بر تقویت این مهارت تأکید دارد. همچنین، یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل همبستگی میان مهارت‌ها نشان می‌دهد که برخی مهارت‌ها مانند گفتاری و نوشتاری رابطه‌ی نزدیک‌تری با یکدیگر دارند، درحالی‌که مهارت‌هایی چون شنیداری و خوانداری نسبتاً مستقل از یکدیگر عمل می‌کنند. با توجه به نقش کلیدی انگیزه در موفقیت فرآیند یادگیری زبان، استفاده از محتوای آموزشی متنوع، کاربردی و متناسب با نیازهای ارتباطی دانشجویان، می‌تواند در افزایش اثربخشی آموزش بسیار مؤثر باشد. بر همین اساس، پیشنهادهای زیر به‌منظور بهبود برنامه‌های آموزشی زبان فارسی برای دانشجویان غیرفارسی‌زبان ارائه می‌گردد:

• **تمرکز ویژه بر تقویت مهارت گفتاری:** با توجه به پایین‌ترین میانگین نمره در مهارت گفتاری (۹۰.۱) و تفاوت معنادار آن با سایر مهارت‌ها بر اساس آزمون توکی، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی زبان تمرکز ویژه‌ای بر بهبود این مهارت داشته باشند. به‌کارگیری روش‌های تعاملی نظیر بحث‌های گروهی، ایفای نقش، تمرین‌های شنیداری همراه با بازگویی و بازی‌های زبانی می‌تواند تأثیر قابل‌توجهی بر ارتقای مهارت گفتاری دانشجویان داشته باشد.

• **استفاده از روش‌های آموزشی ترکیبی برای گفتار و نوشتار:** همبستگی بالای بین مهارت‌های گفتاری و نوشتاری ($r = 0.87$) نشان می‌دهد که یادگیری این دو مهارت به‌طور هم‌زمان می‌تواند اثربخش باشد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود که فعالیت‌هایی نظیر خلاصه‌نویسی شفاهی، تبدیل متون نوشتاری به گفتاری و بالعکس، نگارش خلاق همراه با ارائه شفاهی در برنامه‌های آموزشی گنجانده شود.

• **تقویت مهارت خوانداری از طریق برنامه‌های مستقل آموزشی:** همبستگی ضعیف مهارت خوانداری با سایر مهارت‌ها ($r = 0.23$) برای گفتاری و $r = 0.29$ برای نوشتاری نشان می‌دهد که یادگیری این مهارت نسبتاً مستقل از دیگر مهارت‌های زبانی صورت می‌گیرد. ازاین‌رو، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای برای بهبود مهارت خوانداری طراحی شود، ازجمله افزایش تمرکز بر استراتژی‌های درک مطلب، آموزش خواندن انتقادی، استفاده از متون متنوع با سطوح پیچیدگی متفاوت.

• **توسعه برنامه‌های آموزشی متمرکز بر مهارت شنیداری:** با توجه به این‌که همبستگی میان شنیداری و خوانداری بسیار پایین ($r = -0.07$) و نشان‌دهنده استقلال این دو مهارت است، پیشنهاد می‌شود که آموزش مهارت شنیداری به‌صورت مستقل و با استفاده از منابع صوتی معتبر، تمرین‌های شنیداری چندسطحی، آزمون‌های ادراکی دقیق‌تر انجام شود.

• **طراحی برنامه‌های آموزشی متوازن برای کلیه مهارت‌ها:** آزمون تحلیل واریانس نشان داد که تفاوت معناداری بین میانگین نمرات مهارت‌های زبانی وجود دارد.

p-value بسیار کوچک‌تر از ۰.۰۵ است؛ از این رو، طراحی یک برنامه متوازن که همه مهارت‌ها را در برگیرد، ضروری است. این برنامه باید به گونه‌ای باشد که ضعف مهارت گفتاری را جبران کرده و در عین حال، به صورت هماهنگ سایر مهارت‌ها را تقویت کند. براساس یافته‌های این پژوهش، بهینه‌سازی برنامه‌های آموزشی زبان نیازمند تمرکز بیشتر بر نقاط ضعف مشخص شده و بهره‌گیری از روش‌های تدریس نوین و تعاملی است. لذا اتخاذ یک رویکرد جامع و متوازن می‌تواند منجر به بهبود کلی در مهارت‌های زبانی دانشجویان و ارتقای کیفیت یادگیری زبان شود.

۸. نتیجه‌گیری

بر اساس بررسی و تحلیل آماری کیفیت مهارت‌های زبانی (شنیداری، گفتاری، خوانداری، نوشتاری) دانشجویان عراقی دانشگاه یاسوج نتایج زیر حاصل شد:

- در میان مهارت‌های چهارگانه زبانی، دانشجویان عراقی ضعیف‌ترین عملکرد را در مهارت گفتاری داشتند.
- بیشترین همبستگی میان مهارت‌های چهارگانه نزد دانشجویان عراقی در دو مهارت گفتاری و نوشتاری وجود دارد.
- یادگیری زبان نباید به صورت تفکیکی و مستقل برای هر مهارت دنبال شود، بلکه رویکردهای آموزشی در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان و مخصوصاً دانشجویان عراقی که زبان مادری آن‌ها عربی است، بایستی به شکل جامع و یکپارچه طراحی شوند تا تمامی مهارت‌ها به طور هم‌زمان و متوازن تقویت گردند و در ارتقای کیفی سطح زبان‌آموزان مکمل یکدیگر باشند.
- ضروری است، برنامه‌های آموزشی برای دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌ها با تمرکز بیشتر بر تقویت مهارت گفتاری و در مرحله‌ی بعد، مهارت نوشتاری طراحی و اجرا شوند.
- استفاده از روش‌های تعاملی، تمرین‌های ساختاریافته گفتاری و نوشتاری و ایجاد محیط‌های آموزشی پویا و شبیه‌سازی شده می‌تواند به بهبود مهارت‌های چهارگانه کمک کند.
- تحقیقات آینده می‌تواند با بررسی تأثیر روش‌های تدریس خاص، طراحی برنامه‌های آموزشی نوین و بهره‌گیری از فناوری‌های آموزشی به درک عمیق‌تری از نحوه تقویت مهارت‌های زبانی کمک کرده و یافته‌های این پژوهش را تکمیل کند.

منابع

- باطنی، محمدرضا. (۱۳۹۳). زبان و تفکر؛ مجموعه مقالات زبانشناسی. تهران: آگه.
- بهبودیان، ج. (۱۳۸۴). آمار و احتمالات مقدماتی (چاپ ۳۶، ویرایش ۳). مشهد: دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع).
- پروینی، خلیل. (۱۳۸۹). بررسی و نقد روش آموزش زبان عربی به شیوه مستقیم بررسی موردی: کتاب‌های دکتر حسین خراسانی، پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی.
- تقی زاده، هدایت‌لله. (۱۳۹۹). موانع یادگیری مهارت‌های چهارگانه زبان عربی و ارتقاء انگیزش با تکیه بر رویکرد مغز محوری (مطالعه موردی؛ دانش‌آموزان دبیرستان تربیت منطقه ۱۵ تهران). پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب، ۲(۲)، ۵۹-۸۱.
- چستن، کنت. (۱۳۹۰). گسترش مهارت‌های آموزش زبان دوم (تئوری و عملی). ترجمه محمود نورمحمدی. تهران: نشر رهنما.
- حبیبی، ا. (۱۳۹۷). آموزش کاربردی نرم‌افزار SPSS ویرایش پنجم. پایگاه اینترنتی پارس‌مدیر.
- دانشگر، مریم. (۱۴۰۰). ارزشیابی بروندهای نظام متوسطه کشور از منظر مهارت‌های زبانی و ادبی. جستارهای زبانی، دوره ۱۲، شماره ۱، ۵۲۱-۴۹۱.
- رسولی، عصمت، امینی، حسین، قلی‌پور، مریم، حلیمی، علی، رودگریان، مریم و اکبرزاده، نجیبه. (۱۳۹۷). روش‌های تدریس خلاقانه. کنفرانس ملی یافته‌های نوین در حوزه یاددهی و یادگیری.
- ریتز، کیث و وپولاجک، الکساندر. (۱۳۷۸). روانشناسی خواندن. ترجمه مجدالدین کیوانی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- سعیدنیا، محمد و همکاران. (۱۴۰۲). جامع تکلیف و تمرین در آموزش زبان فارسی. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
- صحرايي، رضامراد و شهباز، منیره. (۱۳۹۱). تحلیل محتوایی منابع آموزشی زبان فارسی بر پایه‌ی انگاره‌ی نیل اندرسون. پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، ۲(۱)، ۱-۳۰.
- عرب‌نژاد، زینب. (۱۳۹۶). نقش انگیزشی محتوا در گسترش و بهبود آموزش زبان فارسی و راهکارهای آن. مطالعات آموزش زبان فارسی سال سوم پاییز و زمستان شماره ۵، ۱۲۳-۱۱۱.
- غفارثمر، رضا. (۱۳۹۶). مبانی جامعه‌شناسی زبان. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- فلاد، جیمز و سالوس، پتر اچ. (۱۳۶۹). زبان و مهارت‌های زبانی. ترجمه علی آخشینی. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- قربانعلی‌زاده، خ. (۱۳۹۹). روش‌ها و آزمون‌های آماری (در علوم انسانی). ایران: انتشارات ارسطو؛ سامانه اطلاع‌رسانی چاپ و نشر ایران.
- منتظری، آزاده، اکبری موسی‌آبادی، مریم و حسنعلیان، سمیه. (۱۳۹۲). بررسی مهارت‌های چهارگانه زبان در تدریس زبان فارسی به گویشوران عربی. همایش بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران.

Dehbozorgi, E. (2012). Effects of attitude towards language learning and risk-taking on EFL students' proficiency. *International Journal of English Linguistics*, 2(2), 41-48. <https://doi.org/10.5539/ijel.v2n2p41>

Liu, H. (2015). Use of Learning Strategies by EFL Learners: A Study of How It Relates to Language Proficiency and Learner Autonomy. *International Journal of English Linguistics*, 5(2), 21-35.

Nunan, D. (2015). Teaching English to Speakers of Other Languages. New York: Routledge.